

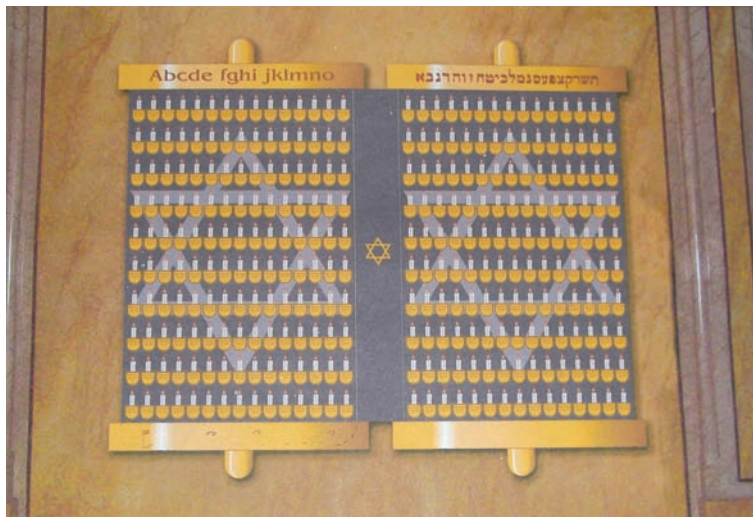
Jahrzeit-fal a nagy zsinagógában

Szinte nincs hét anélkül, hogy ne történne valami új a körzetben, s egyre több program várja a híveket. Rövidesen egy újabb nagyszerű eseménynek lehetünk részesei. Számunkra kiemelt jelentőségű, hogy elhunyt hozzátartozóinkra emlékezzünk. Nem véletlen, hogy egy-egy ima alkalmával többször mondunk Káddis-t, s eközben is újra, meg újra eltávozott szeretteinkre gondolunk. A körzet vezetése még egy lehetőséget ad a hittestvéreknek,

hogy gondolhassanak azora, akik már nem lehetnek közöttünk. A Dohány utcai zsinagóga előcsarnokában fekete gránitból Jahrzeit-fal készül. – A falat várhatóan május végén adjuk át – kezdte Nádel Tamás, körzetünk alelnöke. – Aki addig jelentkezik, természetesen jó eséllyel a tábla kihelyezésekor viszontláthatja szerettei nevét a táblán. A megadott – halálozási – évfordulón, illetve nagyünnepeinken automatikusan

felgyullad majd a névhez tartozó kis gyertya, amely a Jahrzeit-nap végéig ég. Reméljük, hogy ötletünk sokak tetszését elnyeri, illetve ezzel is méltó módon tiszteleghetünk az elhunytak emléke előtt.

Az emlékgyertya bekerülési költsége 30 ezer forint nevenként. Jelentkezni Fülöp Ildinél lehet a templomkörzetben már ismert telefonszámon: (06 1) 413-1515.

Egy százalék a Dohányért

Az Alapítvány a budapesti Dohány utcai zsinagógáért köszöni az elmúlt évi segítséget. Idén is számítunk előző évi támogatóink hozzájárulására, és reméljük újjak is csatlakoznak hozzájuk. Az adományokat a körzet kulturális programjaira és egyéb rendezvényekre fordítjuk. Adószámunk: 18005127-2-42

Misna tanulás

A hétfő esti program folytatódik az I.tentiszelet végén is. Akit teheti, maradjon, mert főrabbink, dr. Frölich Róbert a Misnából tanítja az érdeklődőket a Talmud Tórában. Persze a jelenlevők más, a vallással kapcsolatos kérdésekre is választ kaphatnak.

Németországban a lengyel Anne Frank naplója

Először mutatták be német nyelven a „lengyel Anne Frank”, Rutka Laskier naplóját a lipcsei könyvvásáron. Rutka Laskier 1929-ben született egy lengyel kisvárosban, Bendzinben. 1943 januárjában kezdte írni naplóját, s négy hónappal későbbi Auschwitzba történő deportálásáig húsz bejegyzés született. A napló először 2006-ban lengyelül, majd héberül és angolul jelent meg. Az eredeti példányt Jeruzsálemben a Jad Vasem emlékhelyén őrzik.

Sharon Asher, a Blogger Séf ajánlata

Hagyományos ízek modern köntösben... (6. oldal)

Közismert zsidó sportolók

Elek Ilona, Elek Margit, Rejtő Ildikó... (7. oldal)

Európai zsidó kongresszus Budapesten (3. oldal)

Az Élet Menete

Budapesten

2011. április 17. vasárnap

Találkozó: VII. Klauzál tér 12.00

Műsorvezető: Krizsó Szilvia
Közreműködők:
 Polyák Lilla · Korcsolán Orsolya
 Bródy János · Lukács Sándor
 Budapest Klezmer Band · Szilvási Gypsy Band

www.eletmenete.hu

Szótár a kumráni tekercekhez

Megjelent a kumráni tekercek megfejtését segítő első szótár, amely 270 héber szócikket tartalmaz A-tól H betűig. A különleges szótár bepillantást enged abba, miként változott a héber nyelv az Ótestamentum és az Újszövetség között eltelt időkben. A tekercekhez még két hasonló szótárt terveznek, a következő, az I és O betű közötti szavakat tartalmazó kiadás 2012-re, míg a harmadik kötet 2015-re várható. A kumráni tekercek héber és arámi nyelvű írások gyűjteménye, amelyet 1947 óta fedeztek fel a Holt-tenger közelében fekvő Kumránban. A bőr- és papirusztekercsek az időszámításunk előtti III. és az időszámításunk szerinti I. század között keletkeztek.

Tízezren a Jeruzsálem-maratonin

Tízezernél is többen vettek részt az I. Jeruzsálem-maratonin, amely a Kneszet, az izraeli parlament elől indult, míg a cél, a Sacher Parkban volt, s az útvonal a város rengeteg ismert pontját érintette. A versenyen 40 országból álltak rajthoz, a többség a félmaratoni táv mellett döntött, míg 1100-an vállalták, hogy teljesítik a maratoni távot, azaz a 42 195 métert. Az indulókra helikopterek, és különleges biztonsági alakulatok ügyeltek. A futófesztivál előtt két nappal robbantottak a jeruzsálemi autóbusz-pályaudvar közelében, s egy nő meghalt, illetve harminc embert megsebesült. Nir Barkat, polgármester már ekkor közölte, mindenképpen megrendezik a versenyt.

Pészach, a kovásztalan kenyér ünnepe

Dr. Frölich Róbert rovata

Április 18-án este kezdődik és nyolc napig tart a zsidó szabadságünnep, a Pészach. Mózes II. könyvében olvasható az ünnep eredete. A kivonulás előnapján hangzik el a parancs, amely szerint családonként egy bárányt kell levágni, és megsütve, aznap elfogyasztani. Vérét az ajtófélfára kellett kenni, hogy az Egyiptomon átvonuló halál ne érintse a zsidó házakat. (Mai, „szelídebb” utóda a zsidó házak ajtaján található mezuzá.) Innen származik a bibliai neve az ünnepnek: Chág háPészach, az elkeltülés ünnepe.

Ezekben a napokban csak kovásztalan és kelesztetlen ételeket és italokat szabad fogyasztani, ezért a másik neve Chág Hámácajs, azaz a kovásztalan kenyér ünnepe. Az ünnep történeti aspektusát a Zmán Chéruszénú, „szabadságunk ideje” terminológia jelzi. Pészach az egyik legfontosabb ünnep volt a bibliai korban, az is bizonyítja, hogy az, aki rituális tisztátalansági okok miatt nem tarthatta meg, annak kötelező volt egy hónappal később Pészach Sény-t, azaz a második Pészachot megtartani.

Pészach a tavasz ünnepe is. A tavasz hónapja a zsidó időszámítás szerint Niszán, egyúttal az ebben a hónapban lévő ünnep az árpa betakarításának kezdeti időpontja is. Az ünnep másnapján aratták le az első ómer (régi mértékegység) árpát. Szintén a mózesi könyvekben lévő parancs, hogy e naptól hét teljes hetet kell számlálni, s az ötvenedik nap ünnepnap. A bibliai időkben ez a hét hét, mintegy félünnepi jelleggel bírt. Mára a történelmi viharok okán ez az időszak, az ómerszámlálás, a gyász ideje, a férfiak nem borotválkoznak, nem ülnek örömmünepet, és nem tartanak esküvőt sem. A zsidó hagyomány szerint a Talmud egyik legnagyobb bölese, Rabbi Akiva tanítványai között járvány tört ki ekkoriban, s a járvány áldozatait gyászolják. A harmincharmadik napon szünetelt a járvány, így e napon szünetel a gyász is. Józsuá könyve 5. fejezetének 10-11 versében áll, hogy az általa vezetett zsidók megtartották az ünnepet Gilgálnál. A Királyok Könyve elbeszéli, hogy az i.e. VII. században, Josijáhu uralkodása alatt különös

ünnepélyességgel tartották meg az ünnepet. Pészach eredeti formájában a második Szentély pusztulásáig tartották meg. Josephus lejegyzett egy korabeli – i.sz. I. század – peszachi szertartást, melyen becslése szerint a jeruzsálemi áldozatbemutatáson összegyűlt résztvevők száma nem volt kevesebb, mint 3 millió fő. A Talmud, megerősítve Josephus leírását, Pöszochim traktátusának 64b lapján így tudósít: Agrippa király (Judea uralkodója, i.e. 10- i.sz. 44.) egyszer azt gondolta, megszámláltatja Izrael népét. Azt mondta a főpapnak: „Tartsad a szemedet a peszachi adományon.” (Mármint: használd fel valamiképpen az adományokat a népszámlálásra. Régi zsidó szokás, hogy az embereket nem számolják meg. Az első népszámlálás, amelyről a Tóra tudósít, úgy történt, hogy fejenként fél sekkelt kellett beszolgáltatni. Az így befolyt összeg mutatta az „adózők” számát.) A főpap kapott egy vesét mindenkitől, és 600.000 pár volt összesen. Kétszer annyi, mint ahányan kivonultak Egyiptomból, s nem lehetett beszámítani azokat, akik tisztátlanok voltak vagy távoli úton voltak; és nem volt bárány, amire több mint tíz ember jutott. És így kiáltott a nép: „Ez a hatalmas tömeg Pészachja”. Megjegyzendő, hogy az óriási tömeg kiszámítása az áldozati bárányokból való gyűjtés alapján nem lehetett messze a történelmi valóságtól. A Misnában, az i.sz. II. századi törvénygyűjteményben az áll, hogy csak Egyiptomban kellett meghinteni vérrel az ajtófélfát, a honfoglalás után ezt már mellőzték. A bárányt megsütötték, és gyorsan megették.

Az ünnepre való felkészülés ma azt jelenti, hogy a lakásból minden erjesztett, vagy kovászos élelmiszert, chomecot el kell takarítani. Ennek legjobb módja egy alapos nagytakarítás, ami minden apró részletre kiterjed. Nem elegendő csupán az élelmiszereket kitakarítani, azokat az edényeket sem lehet használni, amelyekben egész évben főznek. (Pészachkor csak erre a nyolc napra szánt edényeket használnak, melyeket az év során jól elkülönítve őriznek.) Ha nagyobb mennyiségű chomec van a birtokukban, úgy azt

egy jogi értelemben érvényes adásvételi szerződéssel el kell adni egy nem zsidónak. Peszachkor csak peszachi pecséttel ellátott élelmiszereket és segédanyagokat szabad fogyasztani.

Pészach első két estéje egy különleges otthoni szertartás, a Széder-est. A név annyit jelent: rend, mert az este folyamán a szimbolikus étkeket kötött sorrendben kell elfogyasztani és a Hagada, az erre az estére való könyv passzusait szintén meghatározott sorrendben kell felolvasni. A Hagada felolvasása azon a mózesi törvényen alapul, hogy a szülő kötelessége elmesélni a gyerekeknek az egyiptomi kivonulást: „És add tudtára fiadnak azon a napon, mondván: annak okáért, amit tett az Ő.való velem, midőn kivonultam Egyiptomból” (Mózes II. 13/8). A Misna (Pöszochim 10:1) törvénybe foglalja, hogy a legszegényebb emberek is tilos külön ennie Pészach első estéjén, sötétedés előtt, s utána (a Széder estén) is csak támaszkodva (a Misna keletkezésének idején a szabad ember támaszkodott az étkezések alatt, és ezen az éjszakán mindenkinek meg kell mutatnia, hogy szabad). A szabadság netovábbja ebben a korban a szabad római polgár volt, s a zsidók a saját szellemi és fizikai szabadságukat római módon juttatták kifejezésre. A Széder-est tartozéka és kötelezően

elfogyasztandó kelléke a négy pohár bor. A négy pohár párhuzamba állítható Mózes IV. könyvében olvasható, a kivonulásra utaló négy kifejezéssel (Mózes IV. 40/11-13). Mivel szerepel ott egy ötödik kifejezés is, így a Széder-estén kitesznek az asztalra egy ötödik pohár bort, de nem isszák meg. Ez Élijáhu serlege, mivel majd a Messiás eljövetelekor ő lesz az, aki megmondja, hogy meg kell-e inni, vagy sem. Kötelező kelléke még az estének a Széder-tál. Ezen foglalnak helyet mindazok a szimbolikus étkek, melyeket az est folyamán elfogyasztanak. A Széder-tálon a következők találhatók: három egész macesz egymásra rakva, sült tojás (a speciális ünnepi áldozatot szimbolizálja), csontos hús (az áldozati bárány és a Szentély idejében tartott ünnepek emlékére); egy pohár sós víz (az Egyiptomban hullatott könnyek emlékére); torna (a keserűségek szimbóluma); retek vagy főtt krumpli (a tavasz jelképe). Valamint dió, alma és bor keveréke, a chrajszesz, ami annyit jelent: „malter” (az egyiptomi építkezéseken használt vályog jelképe). Szokás, hogy az este elbeszélésfolyamatát elindító négy kérdést, a Má nistánót a legkisebb gyermek mondja el. Ennek oka és célja a gyermek figyelmének ébren tartása, hiszen neki beszélük el az egyiptomi kivonulás történetét.

A Dohány utcai Templomkörzet pészachi imarendje			
2011. április 18.	Pészach I. este	18. ⁰⁰	Dohány utcai Zsinagóga
2011. április 18.	Széder-est	19. ⁰⁰	Goldmark-Terem
2011. április 19	Pészach I. reggel	9. ³⁰	Dohány utcai Zsinagóga
2011. április 19	Pészach II. este	18. ⁰⁰	Dohány utcai Zsinagóga
2011. április 20.	Pészach II. reggel	9. ³⁰	Dohány utcai Zsinagóga
2011. április 20.	Pészach II. Mincha	18. ⁰⁰	Talmud-Tóra
2011. április 22.	Sábász Chajl Hámajéd este	18. ⁰⁰	Dohány utcai Zsinagóga
2011. április 23.	Sábász Chajl Hámajéd reggel	9. ³⁰	Dohány utcai Zsinagóga
2011. április 23.	Sábász Chajl Hámajéd Mincha	18. ⁰⁰	Talmud-Tóra
2011. április 24.	Pészach VII. este	18. ⁰⁰	Dohány utcai Zsinagóga
2011. április 25.	Pészach VII. reggel	9. ³⁰	Dohány utcai Zsinagóga
2011. április 25.	Pészach VIII. este	18. ⁰⁰	Dohány utcai Zsinagóga
2011. április 26.	Pészach VIII. reggel	9. ³⁰	Dohány utcai Zsinagóga
2011. április 26.	MÁZKIR Kb.	10. ³⁰	Dohány utcai Zsinagóga
2011. április 26.	Pészach VIII. Mincha	18. ⁰⁰	Talmud-Tóra
*A nem jelzett időpontokban a szokott helyen és időben lesznek az imák.			

Berlin bajnoka, aki megvédte címét

Vívőhölgyekről olvashatnak ezúttal az ismert zsidó sportolókról szóló sorozatunkban. Elek Ilona nyert a magyar nők közül elsőként olimpiai bajnokságot, majd a világháború után, tizenkét évvel később megvédte címét. Húga, Margit öt világbajnoki aranyat gyűjtött. Míg Rejtő Ildikó egy olimpián szerzett két bajnoki címet, a magyar vívónők közül egyetlenként.

Elek Ilona, vagy ahogy mindenki ismerte, Csibi 1907. május 17-én született és 1988. július 24-én hunyt el. A kétszeres olimpiai-, hatszoros világ- és ötszörös Európa-bajnok töröző nem csak a páston használta jól a kezét, ugyanis kiválóan zongorázott és zongoraművész akart lenni. Ráadásul el is végezte a Zeneművészeti Főiskolát, ám a vívás miatt – egy időre – lemondott zenei karrierjéről. Sportolói pályafutása után megírta az 1959. évi budapesti vívó-világbajnokság indulóját, és az

ügynevezett labdarúgó-indulót, illetve több táncdalnak is szerzte a zenéjét.

A szabálytalan szépségű és igen határozott nő akkor kezdett vívni, amikor Magyarországon még lenézték a női sportot, a női vívást pedig, nem tartották kíváncsnak. Ha egy gimnázium megtudta, hogy tanítványai vívnak, igazgatói megrovás járt érte. Nos, ilyen megrovást az Elek lányok is kaptak. Alig húsz évesen, már az 1928-as olimpiai csapatban is számításba vették, mint tartalék, s ekkor még senki nem sejtette, hogy két évtizeddel később még a csúcson lesz, s majd egy újabb évtized elteltével, kis híján ötven évesen vonul vissza. 1933-ban aratta első nemzetközi sikerét, a budapesti Eb-n csapatban a dobogó tetejére állhatott. Egy év múlva, Varsóban a csapat mellé az egyéni aranyat is begyűjtötte. Az egyéniben négyes holtverseny alakult ki, végül húgát, Margitot megelőzve nyert. A következő esztendőben, Lausanne-ban is duplázott. Talán meglepő, de csak 1936-ban szerezte meg első magyar bajnoki címét, abban az évben, amelyikben első magyar nőként nyert olimpiai aranyat. Berlinben az olimpián remekelt és 21 asszójából csak hármat vesztett el. Az első világbajnokságon, Párizsban, csapatban győzött, míg egyéniben a második helyen zárt.

A világháborút követően tevékeny szerepet vállalt a magyar vívósport újjáélesztésében és az 1946-is bajnokságon csapatban és egyéniben is nyert. 1948-ban Londonban, tizenkét évvel a berlini siker után, 41 évesen megvédte olimpiai bajnoki címét, s a magyar nők közül elsőként lett kétszeres olimpiai bajnok. Itthon sorra nyerte az aranyakat, majd 1951-ben egyéniben nyert vi-

lágbajnokságot, míg a következő négy évben csapatban. Az 1952-es olimpián csak egy hajsza!t választotta el a triplázástól. Helsinkiben talán egy kicsit kapkodott, de a főbíró, a belga Anspach egyértelműen hibásan ellene ítelt a döntő tusnál, így Irene Camber nyert, s Elek Ilona „csak” második lett. S négy évvel később már nem tudott javítani, mert hiába volt tagja a vébé bronzérmes csapatnak, nem jutott ki az ’56-os olimpiára, amely élete végéig fájó sebet jelentett számára. Pályafutása után az Óra és Ékszer Kereskedelmi Vállalat igazgatóhelyettese volt. Testvérével együtt írt önéletrajzi műve Így vívtunk mi címen jelent meg 1968-ban.

Ha már oly sokszor szóba került a „hugi”, akkor emlékezzünk meg a szintén sikeres Margitról is, aki 1910. május 5-én született és 1986. február 4-én halt meg. A fiatalabb és alacsonyabb Elek-lány öt világbajnoki és három Európa-bajnoki címet gyűjtött csapatban, de több érmet is szerzett, főként csapatban. Egyéniben, 1934-ben nővére mögött ezüstérmes lett a kontinensbajnokságon, az 1948-as olimpián a hatodik helyen végzett. Miután abbahagyta a sportot a Pénzügyminisztériumban dolgozott.

Danj Margit, Elek Ilona, Bogen Erna, Elek Margit

Egy olimpia, két aranyérem

Az 1937. május 11-én született Rejtő Ildikó, aki 2007-től a Nemzet Sportolója, az egyetlen magyar női vívó, aki egy olimpián két aranyérmet is szerzett. Rejtő Ildikó az 1955-ben tűnt fel a budapesti ifjúsági világbajnokságon, amelyen hatodik lett. A következő évben Luxemburgban, majd 1957-ben Varsóban megnyerte az ifjúsági vébét. Némi túlzással Elek Ilonát váltva, 1957-ben került be a felnőtt válogatottba, s ezt követően öt olimpián vett részt, ráadásul mindegyikről hozott haza érmet. Az 1960-as elsőn, Rómában csapat-

ban második helyen végzett. Négy évvel később, Tokióban viszont mind egyéniben, mind csapatban felállhatott a dobogó tetejére. A következő játékokon csapatban ezüst-, egyéniben bronzérmet nyert. Újabb négy év elteltével, Münchenben a csapat megint a második helyen végzett, s majd negyven évesen, Montrealban egy csapatbronzsal zárta olimpiai karrierjét. Persze közben sem télenkedett, csapatban négy, míg egyéniben egy világbajnoki első helyet szerzett, emellett hét ezüstöt és három bronzot őriz vitrinjében, illetve 1970-ben egy

BEK elsőséget is begyűjtött. Két alkalommal (1963, 1964) választották az év sportolónőjének, s 1964-ben, majd 1968-tól négy évig lett a legjobb honi női vívó. Egyéniben hat, míg csapatban tizenkét magyar bajnoki címet szerzett, az utolsót 1980-ban, pályafutása záró évében.

Visszavonulása után az Újpesti Dózsa, majd a Budapesti Honvéd technikai vezetője lett. De csak visszatért a pástra és 1995-ben veterán Európa-bajnoki, 1999-ben veterán világbajnoki címet nyert.

A Dohány utcai zsinagóga környezetének átalakítása

Folytatjuk „A Templom titkai” címmel indított sorozatunkat, melyből jobban megismerhetik Európa legnagyobb zsinagógáját, a Dohány utcait. Toronyi Zsuzsanna, a Magyar Zsidó Levéltár vezetőjének, 2009. decemberében a Budapest folyóiratban megjelent cikkét adjuk közre – két részletben – az 1930-as években végzett nagy átalakításról.

1854-ben a Pesti Izraelita Hitközség elhatározta, hogy új, sokszemélyes, reprezentatív nagyzsinagógát építtet a bécsi sztárepítésszel, Ludwig Försterrel. Az épületet 1859-ben ceremoniálisan felavatták, de csak nyolcvan évvel később, az 1930-as évekre alakult azzá a reprezentatív épületté, amelynek szánták.

1859-ben még a zsinagóga mindkét oldalán lakóházak álltak, jobboldalon az, amelyben a felavatás utáni évben megszületett Theodor Herzl, Izrael megálmodója. A templom bejárata az utcafront mögött, a zsinagóga házak mellé csatlakozó két előreugró pillére között volt. Ez praktikusnak tűnhetett, mert így sikerült a zsinagóga tóratekerceket befogadó frigyszekrényét az ősi hagyomány szerint kelet felé fordítani, s megfelelt a középkori pápai előírásnak is, amely megtiltotta, hogy a zsidó imaházak bejárata az utcafrontra nyíljon. A szűk Dohány utcában a két pillér mögött megbúvó zsinagóga csak az épületbe lépve tűnt reprezentatívnak, amúgy csak a tornyai hívták fel rá a figyelmet. 1896-ban, a millenniumi városrendezésnek köszönhetően a Wesselényi utcát kivezet-

ték a körüti, ezért lebontották a mellette álló Herzl-szülőházat.

A Pesti Izraelita Hitközségnek birtokában volt az a – Wesselényi utcainál háromszor nagyobb – építési telek, amelyre a Lipótváros nagy zsinagógáját szándékoztak felépíteni. Ez elmaradt, és 1909 novemberében a fővárossal elcserélték a Dohány utcai zsinagóga szomszédságában lévőre. A szerződés alapján itt hitközségi székházat és egy kisebb zsinagógát építettek volna, valamint bővíteni szándékoztak a telek Síp utcai végében álló leányiskolát, s a zsinagóga melletti részt parkká kellett volna alakítani. Az impozáns tervek ellenére az építkezések el sem kezdődtek az első világháborúig, azt követően újragondolták őket.

Az 1922-ben megválasztott új hitközségi elnök, Léderer Sándor vallás-kulturális programja, a korábbi esetleges építkezések és beruházások helyett

A csillagos háztól Izraelen át, a Hősökig

A személyes kapcsolat mellett, sokakról csak annyit tudunk, hogy évek óta rendre megjelenik a Dohány utcai zsinagógában. Tudjuk, hogy ismeretlen ismerőseink hol foglalnak helyet a Hősök templomában, de többet nem. Ezen szeretnénk változtatni, s időről-időre bemutatnánk valakit a régi „bútordarabok” közül. Az első sor közepén, többnyire unokájával imádkozik Markovics György, aki ha egyszer elkezd mesélni...

– Négy évesen kezdtem zsidó óvodába járni, Izraelben élő Ávri barátommal, akivel csak hat nap van köztünk. Még abban az évben megtanultunk ivritül olvasni – kezdte Gyuri bácsi. – A háborút különböző

helyeken vészeltem át. Szüleimmel Kőbányán egy hadiüzemben éltünk viszonylagos biztonságban, a Horthy proklamációig. Azt követően a Mosonyi utcai börtönbe kerültünk, ahol azt hittük, kivégeznek minket, de este egy fegyveres őr elvitt a nagyanyám és nagynéném által lakott csillagos házba. Innen hurcolták el a nyilasok édesapámat, s hűgával együtt édesanyámat is, én maradtam idős nagyanyámmal és Lacika nevű unokaöcsémmel, akit a keresztény papája egy keresztény otthonban helyezett el. A nyilasok megtudták, hogy itt sok ilyen félvér gyerek van, rájuk törtek. Az összes

gyereket, illetve papot kivitték a Duna-partra és legyilkolták mind, csak egy pap élte túl, ő el tudott bújni. Ezt az ostrom után Lacika papája mesélte el. – És Gyuri bácsival mi történt? – Bekerültem a Nagyfüvaros utcai templomba, a Salgó rabbi által vezetett vöröskeresztes otthonba. Félélem és csillag nélkül összekedtem a városban. Édesanyám barátnőjének nagy péksége volt, a drága Pető nénitől és bácsitól rendre kaptam kenyeret, ami akkor kincset ért, és ezzel láttam el a felszabadulásig nagyanyámat, így menekült meg az éhhaláltól. Két nagynéném élte túl a gettót. Míg egy nagybácsim és annak a fia jöttek vissza a lágerből. Hamar bekerültem egy vallásos cionista otthonba. Iskolába a Rabbiképző területén működő Tárbut Ivrit nevű gimnáziumba jártam.

Budapest egészének zsidó infrastruktúráját egységesen kezelte. A hitközség építkezési programjában a templomkörzetek létrehozása és a körzeti zsinagógák (Páva utcai, Garay téri, Csáky utcai stb.) felépítése mellett ekkor teremteték meg a felekezet központi, vagy országos intézményeit. A Wesselényi-Síp-Dohány utcai telkeken e program keretében alakult ki a ma is látható épületegyüttes. Legfontosabbnak a világháborúban meghalt zsidó katonáknak emléket állító Hősök temploma felépítését tekintették, amely mögött, a korábbi lányiskola átépítésével kialakították a Rabbiság új irodaházát, Talmud Tóra oktatóhelyiséggel, a második emeleten színházi előadások megrendezésére is alkalmas kultúrteremmel, melyet később Goldmark Károlyról neveztek el. A Dohány utcai zsinagóga melletti telekrészre Kultúrházat terveztek, melynek első emeletére a Zsidó Múzeum, második emeletére a hitközségi könyvtár olvasótermét kívánták beköltöztetni. A tervezett építkezések mellett a Dohány utcai zsinagóga renoválását is tervbe vették, mert az építkezés fontos eleme volt a zsinagóga méltó környezetének kialakítása. Ezzel az akkor már hetven éve álló nagyzsinagógát ki akarták szabadítani a szűk utca és a környező magas házak „fogságából” és annak szerették volna látni, aminek építették: városközponti nagyzsinagógának. Az 1859-ben szinte eldugva épített zsinagógát 1931-ben utólag próbálták hozzáigazítani a zsidó közösség önképéhez. *(Folytatjuk.)*

sokat utaztam, jártam Teherántól, Malajziáig sok helyen, míg Olaszországban néha évente nyolc-tíz alkalommal.

– A zsidó lét mennyire kapott szerepet a már említett esküvő után? – Míg Salgó főrabbi a Nagyfüvarosban volt, odajártunk. Majd amikor kinevezték a Dohányba, természetesen jöttünk mi is, azóta idejárunk. Feleségem anyukája nagyon vallásos volt, ő is ide járt, de sajnos már régen itt hagyott minket. Most a feleségem, a lányom, és az unokám jár ide. Az unokám sok ivritet tanult tőlem, én második anyanyelvemnek tekintem.

Hátra arc, érkezik a szombat!

Aki először jár péntek este zsinagógában, talán csodálkozik, később már megszokja, hogy megfordulunk és úgy énekeljük a Löcho dajdi utolsó versszakát. Azonban nem kizárt, hogy még a régi hívők sem tudják, miért is tesszük meg ezt a 180 fokal fordulatot. Nos főrabbin, Dr. Frölich Róbert most elárulja min-denki számára a „titkot”.

A rabbi válaszol

A Löcho Dajdi, amely Slomo Alkabetsz Halevi alkotása, a XVI. században született. Cfát ekkoriban a kabbalizmus központjának számított, Jichak Luria rabbi vezetésével. A szerző valószínűleg az ő tanítványa volt, ugyanis a szöveg tele van rejtett jelentésekkel. Az imakönyv nem egyik napról a másikra ala-

kult ki, az idők során akadt, ami ki-, más pedig bekerült. A legkorábbi imák természetesen a bibliai szövegek, de szerepelnek benne az idősámitásunk korai szakaszából és a középkor idejéről is szövegek. A Löcho dajdi Cfátról indult el és idővel mindenhol része lett a péntek esti imának.

Fotó: Schiller Tamás

Majd százan, néhányan álarcban, vagy éppen jelmezben jelentek meg a Hősök templomában a purimi Megilla olvasáson. Eszter könyvének történetét vidáman figyelték a megjelentek, s természetesen Hámán neve hallatán mindenki vadul dübörgött a lábával. A hámántáska viszont nagy sikert aratott.

Fischer Gyula

Fenti„hirdetésünkben”láthatják, hogy május 17-én lesz a Fischer Gyula szabadegyetem első előadása. Ám vélhetően kevesen tudják, ki is a névadó. Fischer Gyula Sárkeresztúron született 1861. március 15-én és 1944. február 24-én hunyt el Budapesten. 1877-től 1886-ig a budapesti Rabbiképzőben tanult. Bölcsészdoktori oklevelét 1885-ben szerezte a budapesti egyetemen, 1887-ben avatták rabbivá. Ebben az évben megválasztották Győrött főrabbinak, s innen került 1898-ban Prágába, majd 1905-ben a Pesti Izraelita Hitközséghez, azaz a Dohány utcába rabbinak és 1943-ig látta el feladatát, 1920-tól főrabbinékt. Zsinagógai beszédeiben nemes egyszerűsége törekedett. A Rabbiképző Intézet vezérlőbizottságának 1905-től volt tagja, illetve tanulmányi bizottságának elnöke és felső tanfolyamának óraadó tanára. Majd 1918-tól a német nyelvet és a Midrás irodalmát adta elő. Az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat egyházi elnöke, míg a Magyar Zsidók Pro Palesztina szövetsége elnöki tanácsának tagja volt. A görög-zsidó irodalom számos művét fordította magyar nyelvre, s több újságban is publikált.

I M A R E N D

Hétköznapi: 7.³⁰-kor kezdünk reggel, az esti ima időpontja 17.⁰⁰ óra, helyszín a Talmud-Tórában (Bp. VII. Wesselényi u. 7).

(a felújítási munkák miatt bejárás a zsinagóga mögötti emlékparkon keresztül)

Az esti ima előtt fél órával sakkal, kártyával, kávéval és teával várjuk híveinket!

Péntek esti ima: 18.⁰⁰-kor a Dohány Zsinagógában.

Szombat reggeli ima a Dohány Zsinagógában: Sachrisz: 9.³⁰ Tóraolvasás: 10.⁰⁰ Muszáf ima: kb. 10.⁴⁵

A péntek esti és a szombat délelőtti kiddush a Hevesi Sándor teremben tartjuk, míg a szombat délutáni sáleszsüdeszt továbbra is a Talmud-Tórában.

Dávid királytól Arnold Schönbergig

Freimann Péter régóta a közösségünk tagja, s nemrég ismét megválasztották előjárónak. Am ezúttal a zenéről beszéltünk a kolozsvári diplomás csellistával, aki szinte az egész világot bejárta. Szabadidejében pedig tanulmányt készít a zsidó zenéről Dávid királytól Arnold Schönbergig

– Mikor döntöttél úgy, hogy zenész leszel?
– Apám szintén csellista volt, az aradi filharmonikusoknál, de ebben az időben őt is kitették az állásából, mint sokakat. Sokáig nem tudott dolgozni, és boldog volt, amikor egy babagyárban végre munkát kapott, söprögethetett a gyár udvarán. Annak idején zongoráztam, ekkor 13 éves voltam, elég későn kezdtem el, apám taníttatott. Amikor 1959-ben befejeztem az elemi iskolát, az iskolák kapuit az akkori hatalom bezárta a zsidó gyerekek előtt, így a középiskolát esti tagozaton végeztem el. Majd felvételiztem a kolozsvári zeneakadémiára, így lettem öt év egyetem után diplomás csellista. Aradon a zsidó negyedben laktunk, itt óriási zsidó közösség élt, sajnos naponta találkoztunk az antiszemitizmussal.
– Van kapcsolatod a zsidó zenével?
– Igen, sőt készítek egy tanulmányt, amelynek a címe Dávid királytól Arnold Schönbergig. Utánakerestem Dávid király hárfájának, hogy nézhetett ki, kevés dolgot találtam ezzel

kapcsolatban. Ő egy zseniális gyönyörű fiatalember lehetett, és gyönyörűek a zsolttárai is. Annnyit sikerült kiderítenem, hogy a hárfája tíz húros volt. Abban az időben nem voltak fémhúrok. Dávid király hárfájának a húrjai szárított juhbélből készülhettek, s hatalmas erővel kellett rendelkezni, hogy valaki ezen játsszon. Tudni kell, a csellóm négy húrja megközelítőleg 350 kilót feszít, tehát

a tíz húrhoz nagyon erős keret kellett, hogy ezt a húzóerőt kibírja. Miért tíz húrja volt? Az ókori Egyiptomban ismerték a pentatóniát, ami görögül öt hangot jelent. Úgy vélem, hogy Dávid királynak dupla pentaton hárfája volt. Valószínű ez a tízes szám fontosnak dolog számított. Biztos vagyok benne, hogy a zsolttárok éneklése közben önmagát kísérte hárfán. Dávid után nem is tudom, megjelent-e valahol a történelem során más zsidó hangszer, habár beszélnek egy

líra formájúróról, de semmilyen bizonyíték nem támasztja alá. A kántoréneklés talán mindig létezett, ez egy hangszeri kíséret nélküli dallam volt. A ritmus és a harmónia azonban hiányzott az előadásokból. A kor nem engedte, hogy kialakuljon a hangszeren játékok.
– Mikor változott meg ez a tendencia?
– A VI. században, I. Gergely pápa

papára, Mózes Mendelssohnra, aki híres filozófus Lipcsében, miközben selymet árult, összegyűjtötte és rendszerezte a német kultúrát és megalapozta Németországot kulturális szempontból. Később az unoka, Felix fedezte fel Johann Sebastian Bachot. Ebben az időben robbanásszerűen jelentek meg a zsidó zeneszerzők.
– Szerinted Arnold Schönberg valóban nagy művész volt?
– Igen, Arnold Schönberg a zseniális koponya, aki algoritmust formált magának és olyan zenét írt, amelyben a hagyományos hangnemerzet nem jut szerephez. Thomas Mann évekig tanult zeneelméletet hogy megírja a dr. Faustust. Thomas Mann és Schönberg nagyon sokat vitáztak e könyvvel kapcsolatban, mi több, ebből bírósági tárgyalás is lett. A dodekafónia megteremtője nehezményezte a zeneszerzői technikáját. Mann a könyve végén nyilvánosan elnézést kért ezért. Schönbergnek van magyar vonatkozása is: a Mózes és Áron című három felvonásos operája librettóit megírta, de nem jutott a végére, mert Hitler 1933-as hatalomra kerülése után elmozdították a berlini Szépművészeti Akadémia tanári székéből. Tavaly Kocsis Zoltán fejezte be a darabot, amelyet óriási sikerrel mutattak be a Művészetek Palotájában. Sharon Asher

Magyarországon jártak az Európai Zsidó Kongresszus vezetői

Budapesten tartotta éves közgyűlést április elején az Európai Zsidó Kongresszus. Zoltai Gusztáv, a Feldmájér Péter, a Mazsihisz elnöke azért hívta meg a küldötteket, mert ebben a félévben Magyarországot tölti be az EU soros elnöki tisztségét.

Hosszú előkészítési munka előzte meg a kongresszus kezdetét, hiszen gondoskodni kellett a 32 országból érkezett 80 küldött szállásáról, étkezéséről, biztonságáról, illetve erev sabbati, valamint sabbati programjáról. De magáról a programról és a két napról beszéljen inkább Zoltai Gusztáv.
– A küldöttek egy része a Dohány körzet Hősök templomában imádkozott, másik része pedig a Kazinczy utcai ortodox zsinagógában köszöntötte a szombatot. Utána a Carmel étteremben vacsoráztak közösen a Mazsihisz 15 tagjával. Szombaton az I.tentisztelet után a Mazsihisz idegenvezetőjével meglátogatták a zsidónegyedet, majd lerótták kegyeletüket az Emanuel emlékműnél, a holokaustzt 600 ezer magyar áldozata előtt. Ezt követően meglátogatták Európa legnagyobb zsinagógáját, a Dohány utcai főtemplomot és a Zsidó Múzeumot. Este pedig az Európai Zsidó Kongresszus vezetősége Moshe Kantor elnök, illetve Serge Cwajgenbaum

főtitkár meghívására részt vett a Le Meridien szállodában egy vacsorán, melyről a Carmel glattköser étterem gondoskodott.
– S mi történt a kongresszuson?
– A hivatalos megnyitó vasárnap reggel 9-kor kezdődött. Előtte viszont 8-kor, Magyarország miniszterelnöke, dr. Orbán Viktor a Parlamentben fogadott minket, az elnököt, a főtitkárt, Claudia di Benedetti alelnököt, dr. Feldmájér Pétert, valamint engem egy baráti hangvételű megbeszélésen. A Meridienben Moshe Kantor nyitotta meg a kongresszust, majd a magyarországi zsidóság nevében, mint házigazda, dr. Feldmájér Péter üdvözölte, s köszöntötte a résztvevőket, így a hazai zsidóság vezetőit is. Megjelent többek között: Dr. Schweitzer József, nyugalmazott főrabbi; dr. Frölich Róbert Dohány utcai főrabbi; Nádel Tamás, Dohány utcai alelnök; Horowitz Tamás debreceni elnök; Freund Jenő miskolci elnök; dr. Lednitzky András, tiszteletbeli izraeli konzul, szegedi elnök; Gádor György, a Páva utcai körzet elnöke; dr. Schöner Alfréd, az ORZSE rektora. Míg a hitközséget Hagymási Zsuzsa, Pintér Istvánné, Lazarovits Ernő valamint Dési Tamás, a külügyi osztály munkatársa képviselte.
Zoltai Gusztáv az előadások közül kiemelte, természetesen nem értékelve, Ehud Yaari izraeli újságíró,

Az EJC-ről röviden

Az 1986-ban alakult Európai Zsidó Kongresszus központja Párizs, de van irodája Budapesten, Brüsszelben, Berlinben és Strasbourgban is. Az EJC 40 nemzeti zsidó közösséget foglal magában, s nagyjából 2,5 millió zsidót képvisel szerte a kontinensen. A Kongresszus számára fontos a valások közötti párbeszéd, 2002-2005 között háromszor rendeztek szimpóziumot a zsidók és a katolikusok között. Természetesen kiemelt jelentőségű, hogy a demokratikus európai államok lépjenek fel az antiszemitizmus ellen, illetve mindenhol rendszeresen emlékezzenek a holokausztra. Továbbá igyekszik segítséget nyújtani, hogy ismét gazdag zsidó élet legyen Közép-és Kelet-Európában.

Közel-Kelet szakértő értekezését, melyben elemezte a „muzulmán világ és az arab forradalmait”, s ezek hatását Európára és Izraelre. Lena Posner Körösi, a svéd zsidó közösségek elnöke, az európai zsidó közösségek kihívásairól, az antiszemitizmus, illetve a populizmus növekedéséről, továbbá Izrael delegitímációjáról beszélt. Ezt követően az ebédet a Gerbuad házban szolgálta fel a Carmel étterem.
– Délután előbb Joel Mergui, a

Fotó: Ritter Doron Dániel

szeletelt gyümölcsök (alma, narancs, ribizli, grapefruit) találhatók. Az asztal közepére egy pohár olajat, és egy kancsó tejet helyeznek, e köré hét, csokoládéból készült érmét tesznek, amelyben liszt van. Az asztal külső részére friss salátákat és szeletelt zöldségeket raknak. Ezen kívül egy tányér apróra vágott zöldség és ezen egészben hagyott hal kerül az asztal középső részébe, amely a Vörös-tengert szimbolizálja.
A főétkezésnél általában különböző módon elkészített halat fogyasztanak, a köret általában kuszkusz és sokféle saláta. A mézédés sütemények közül érdemes megemlíteni a több színben pompázó töltött marcipánokat, baklávákat és a finom „moflettát”, a mézzel és vajjal ízesített marokkói palacsintákat, amelyeket a főétkezés után esznek. Az étkezés után népszerű marokkói mentás teát isznak, amely szintén jelképes hagyomány, a vendégszere-

tet és a barátságot szimbolizálja. Beszélgetés közben és minden étkezés után teát fogyasztanak. A művésien kialakított marokkói stílusú teáscsészék színe általában arany. A marokkói teáskannából mindeniknek töltenek mentás teát, és ezt mondják egymásnak: “LO HAJIM”, az életre!
Sharon Asher

Maceszvásár

A macesz régen a rabszolgák és a szegények kenyere volt. E kenyér emlékeztet arra a sietésre is, mellyel a zsidók az egyiptomi fogság földjét elhagyták, ugyanis nem maradt idejük, hogy megvárják, míg az útravalóul szánt kenyér tészája megkel. Ha még nem szerezték be az idei ünnepre a maceszt, még megtehetik, 1 kg – 750Ft.

Síp utca 12.

Hétköznap: 9:00-15:00 óra között
Pénteken: 9:00-12:00 óra között
Vasárnap: 9:00-12:00 óra között

A Blogger Séf ajánlata

www.izrael-kulturaja.blogspot.com

Sharon Asher

A receptek 6 személyre szólnak »

Húsleves maceszgombóccal

Hozzávalók: 1 kg libaaprólék, 25 dkg vegyes zöldség, 1 db zöldpaprika, 1 db paradicsom, 1 fej vöröshagyma, egész bors, só.
Maceszgombóc: 1 db tojás, 1 ek. libazsír, 2 ek. víz, igény szerint macesz, só, feketebors

Elkészítés:

A megmosott libahúst 2 liter vízzel felöntjük, majd lassú tűzön felforraljuk, közben a habot folyamatosan lekanalazzuk, majd beletesszük a többi hozzávalót. Lassú tűzön gyöngyöztetve 2-3 óráan átfőzzük. Miután a hús megpuhult, a levest átszűrjük.

Maceszgombóc:

A tojást, a libazsírt és a vizet összedolgozzuk, és apróra tört maceszt gyúrunk hozzá, hogy jó sűrű masszát kapjunk. Ezt fűszerezünk sóval, törött borssal, őrölt gyömbérrel, majd félretesszük egy órára. Végül golflabda méretű gombócokat formálunk, s azokat a forró levesben, fedő alatt kifőzzük.

Maceszos pizza

Hozzávalók: 1/4 csésze burgonyaliszt, 2 csésze liszt macesz, 1 kávéskanál só, 1/2 kávéskanál bors, 1/3 kávéskanál szódabikarbóna, 2 tojás, 2 csésze forrásban lévő víz, 2 teáskanál olaj, 1 doboz paradicsomos szós, 1 apróra vágott, zöld és 1 db piros paprika, ¼ kiló reszelt sovány mozzarella sajt

Elkészítés:

Öntsük össze a száraz hozzávalókat, sóval és borssal egy keverő tálba, adjunk hozzá olajat és forró vizet, majd kavargjuk meg. Verjük habosra a tojásokat, keverjük össze a tésztával, amíg sima nem lesz. Helyezzünk zsírpapírt a sütőlemezre, és ebben nyújtjuk ki a tésztát. Süssük 10 percg, majd hagyjuk kihűlni. Ha már hideg, kenjük meg a tortalapokat, majd amikor egymásra helyeztük azokat, az oldalát is bevonjuk meg sajttal. Tehetünk még rá szeletelt paradicsomot, hagymát és olajbogyót. Süssük további 15 percg, amíg a sajt aransárgára olvad.

Macesztorta

Hozzávalók: 6 tojás, 6 ek cukor, 6 ek maceszliszt, 2 ek darált dió, Baracklekvár, Csokoládé öntet

Elkészítés:

A tojás sárgáját a cukorral habosra keverjük, felverjük a habot, hozzáadjuk a maceszlisztet, a diót és a cukros sárgáját. Kikent, maceszliszttel megszórt tepsiben megsütjük. Míg a torta alapzat sül, elkészítjük a csokoládékrémet. Ehhez 4 evőkanál jóféle kakaóport, szintén 4 kanál cukrot és ugyanennyi vizet sűrű masszává főzünk, a végén kis darab margarint dobunk bele. Ezzel kenjük meg a tortalapokat, majd amikor egymásra helyeztük azokat, az oldalát is bevonjuk a krémmel. Végül megszórhatjuk a torta tetejét egy kis darált dióval is.